

OPAK (115) *av*

o oraz a jasne.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Na odwrót (tył na przód, prawe za lewe, do tyłu); contrarium iter, perperam, post terga, sinistro pro dextro* (15) : pan liedząc łzcčka/ łpluwa/ Pierza mu we łbie pełno/ opák łie obuwa. *RejWiz* 16v; *O*Wóz małz białe chułty/ ná páńłkie vbioru/ Lecż opák żółtym łzyciem/ wyłzywano wzory. V ludzi ná kolnierzoch/ ná połłádku temu *RejZwierz* 140; obacżyłż że to nie iełł vbior ich/ vplotą łię wnetże w tey łukni/ ábo ią opák włożą/ ábo połłápic wniew nie będą mogli. *SkarJedn* 36; *KochPhaen* 23; *KlonFlis* E3v; Prowadził opák złóđziew one łliczne plony [tj. woły]/ Do łotrowskich łzáláłzow ciągnąc zá ogony. *KlonWor* 23.

Zwrot: »ręce opak (z)wiązać; opak ręce związane« = *retorta tergo brachia; manus post terga revinctus* *Cn* [szyk zmienny] (7;1): *OpecŻyw* 107, 133v; Iezu kthorys tak opak rękoma związanemi Poncivłowi piłatowi łtharłłcie był wydan. *TarDuch* C3v; *MurzHist* E; *RejFig* Aa5; káđdą ná łwoim łáńcuchu nago opák ręce związawłzy/ á około ich nákláđłzy drow w koło zápalili *BielKron* 419v, 119v; *SiebRozmyśl* H2.

W przén (1) : Pátrzayże pilno á ołłrzegay łie pilno/ ábyłł iáko niećwicżony Rycerz/ they zbroie opák ná łię nie wkládał/ przedni plách ná zad/ á záđni naprzod. *RejPos* A5.

2. *Niewłałciwie, przewrotnie, inaczej niż być powinno; praepostere Mącz; inordinate Calag* (88) : A prołba iego/ gdy by czego kolwiek prołłł iż by mu łie záwłđy opák obroćilá y miáłłto przedłżenia rádłłey niechay będą łkrocone dni czálów iego. *RejPs* 163, 97v; *RejJóz* B2; Bo czos był pjrwey nawroczył To włłłtko łwiath włpak obroczył Prawdziwé nauky moje Pjłma/ Epilłłtoły twoge Włłłtko dzys ius opak mieniá Mocz moje/ y chwałę płuiá *RejKup* o2v, d3, i6v, m3v, x4v, Ccv; Ale ták go [Lutra] to podobno potwarzácłye á opák wykłádaćłye. *KromRozm I* Gv; Ale to piłmo łwięte/ będzie opák wywrácał/ nicował/ y nieprawdziwie wykłádał. *KrowObr* 50v, 53v, 118v, 140v, 187v, 223v; Iuż tám máłło rozumu gdzye vpor pánuie/ A by naleplłze łpráwy opák on nicuie. *RejWiz* 8v; Mułłi káđdy w tym iárzmié záwłđy opák chodźic. Zełgać/ zdráđzić/ pochlebić *RejWiz* 55; *RejFig* Bb; *RejZwierz* 104; Omnia praepostere ait, Włłłłtko opák czini/ dźiwniew niźli ludzie. *Mącz* 314d; *LeovPrzep* Fv; *RejAp* 63; *BiałKat* 271; nielza było inaczej męłzcżyznam/ iedno [...] nieiáko dozwołlic [białymgłowom]/ żeby łie iuż do włłłłtkich inych rzecży máłł/ ábo nicz godziły: y záwłđy czyniły opák/ niźli przyłłtoi. *GórnDworz* T8v, C8, L4, R3, Dd4v; ielłłżebyłł łmiał łfálłzowác połłłłthwo iego/ á opák wywrácać ábo inaczej czyłłc liłty łwięte iego *RejPos* 241, 245; *HistLan* F6; Witayże [...] Náłłz miły Prokuratorze/ Co ná worku pulfu mácałłz/ A práwo opák wywrácałłz. *RejZwierc* 235v, 240v, 244, 247, 252v, 255; Owa wy włłłłtko opák/ łtárym nowe á łtáre nowym názywácłie. *WujJud* 5; *Calag* 531a; *KochPs* 82; OPAKES TO NIEBACZNA SMIERCI VDZIALALA: NIE IAC ONEY, ALE MNIE ONA PLAKAC MIALA. *KochTr* 13; Y opák to czyni: łłowá Boże⁸⁰ ludzkimi łwiádecłwy dowodząc y onego podpieráiąc: á nie ludzkich/ [...] łłowem Bożym *CzechEp* 139, 8, 21, 45, 93, 131 (12); *NiemObr* 169; *ReszPrz* 100; *ArtKanc* E14; Lecż tu opák łię dźieie/ winny buia po łwięćie/ á tęń ćierpieć mułłi/ kto vkrzywdzon ielłł *GórnRozm* I3v; *ZawJeft* 38; Ewángelikowie Páwłá S. opák náłłáduiá. *WujNT* 654 *marg*, 500 *marg*, 860, Yyyyy3; kłáđziemy opák litery nie ták iáko trzebá: podczas liter nie dokłádamy

gdzie trzeba *JanNKar* D2; W pokoiu kwitnie wiara, kwitną prawa, W walkę zaś opak idzie każda (prawa). *KlonKr* B4; *PowodPr* 15, 25; *GosłCast* 71; *KlonWor* 66, 70.

W charakterystycznych połączeniach: opak chodzić, czynić (14), dwoić, dźiać się (2), iść (2), kłaść (2), mienić, mieszać się, mówić, napisać, naśladować (2), nazywać, obracać (obrocić) (9), pytać, rozumieć, sądzić, stać się, udzielać, wieść, wykładać (3), wykręcać (2), (wy)nicować (4), wystawować, wywracać (wywrocić) (13), zdarzyć się.

Przysłowie: Y tyć przedlię potrawy opak tu ftawiaią Komu by fie frałować ci lepszą myłł maią *RejJóz* I4;

O nędzny świecie toć v ciebie wżędy á wżędy opak potrawy ftawiaią/ łotrostwo/ wżeteczeństwo/ pochlebstwo za ftoły [...] siedzi: á prawda święta s (prawiedliwością w frogim więzieniu *RejPos* 322v, 320v.

Fraza: »(dziś a. teraz) wszy(s)tko opak (się dzieje a. się ma, a. pojdzie, a. się przewiergnęło, a. się widzi, a. się zda)« = *versa et mutata in peiorem partem sunt omnia; contrarium iter mundo sidera intendunt Cn (13): RejKup* 16; Ale dzis wśytko opak/ nye tylko żeby im oni tego ząbranyáli/ ále yeścże im dozwaląyą *GliczKsiąż* E3v; *GórnDworz* H7v; Bo gdziec tego w rádzie fwey mieć nie będziemy/ pewnieć nam wśytko opak poydzie. *RejZwierc* 81v, 62; *CzechRozm* 56; *CzechEp* 83, 140, 229; *GórnRozm* H3; Teraz zaśię wśytko fie opak przywiérzgnęło: Boimy fie nieprzyaciela: pokoiu żebrzemy *OrzJan* 56; *WyprPl* A4; W tym obojgu v nas poproftu wśytko opak. *PowodPr* 77.

Zwrot: »opak zinaczyć« (1): Abowym to coś ty był Pánye (prawić raczył/ Wśytko opak zły człowiek yuż práwye zinaczył *LubPs* C3v.

Wyrażenie przyimkowe: »na opak« (1): iż gdy ná on czás niemieli Niemcy czem zwąc y mieśięcy y wiatrow tedy iym on [cesarz Karol] wymyślił nowe miáná. Lecż my ná opak pośtępujemy. Pierwey bo mielifmy czym zwąc wiatry/ iáko ftáre księgi Słowieńskie/ ná ośtátek rzeki/ miáftá y krainy świadczą/ teraz tego wżego niemamy/ ani znamy. *BudBib* C.

3. *Inaczej, w odwrotnym sensie (11)* : gdy fie ftroili ná wytrácenie wśyftkich żydow/ á iuż nieprzyaciela ich ziewáli nád ich krwią: ftáło fie opak [*versa vice*]/ iż żydowie ięli mieć gorę *Leop Esth* 9/1; *CzechRozm* 239; że przed dawnemi czáły Padwiánie rofkázowali Wenetom: á teraz opak [*nunc contra*]/ Wenetowie pánuią nád Padwiány. *ModrzBaz* 105v; *KochPs* 45; *CzechEp* 410; *NiemObr* 21; *GórnRozm* B3, I3v; ále ośtátnie prorocftwo opak wśyżło: Bo Luter v Dyablá/ á Papieżowie pośtáremu ná ftolicy Kryftułowey nigdy nie vmieráią. *PowodPr* 55.

W przeciwstawieniu: »tak ... opak« (1): Ty mie iuż ras nauczyż tak A fumnienie wśytko opak. *RejKup* K.

Szereg: »inaczej i opak« (1): [*fortuna*] częfto z ledá máluczkich przyczyn vmysły y porády ludzkie (kieruiąc ich ku lepszemu álbó gorzszemu fktkowi) inacżey y opak obraca y odmienia. *StryjKron* 175.

4. *Z drugiej strony, tymczasem (1)* : Mniecz by tak ciężko nie bylo. By to iedno pewno bylo. Day fam waczka ale opak Sumnienie pogląda lepak. Głowá kywa palczem krzywy. *RejKup* k5v.